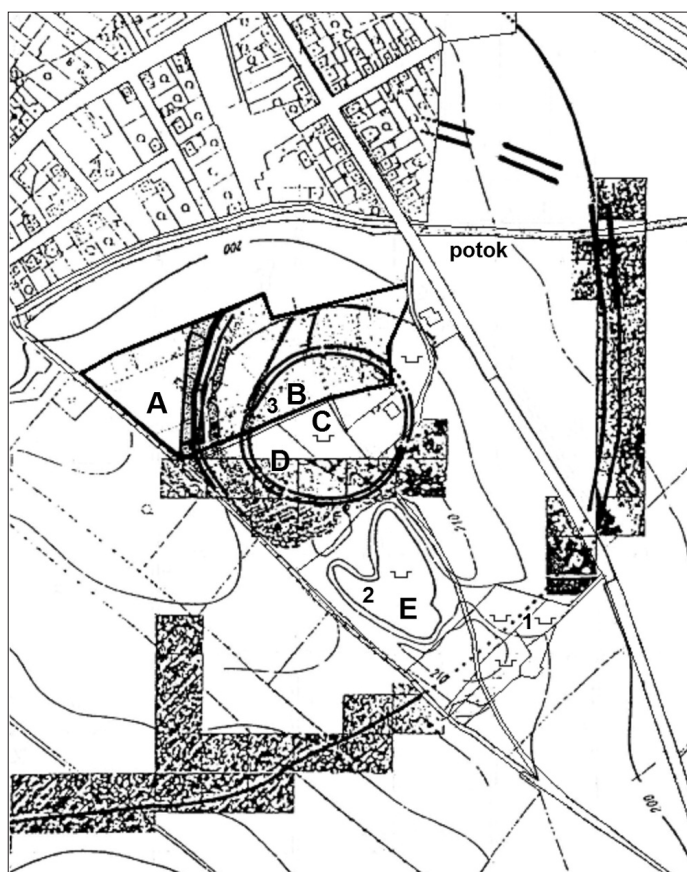
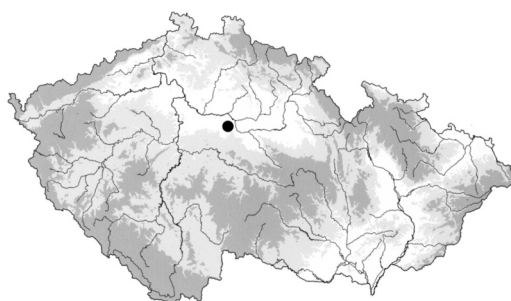

PŘÍSPĚVEK K DEPOTŮM Z VELIMSKÉ SKALKY NA KOLÍNSKU

Miloš Vávra – Dražen Šťastný

Starší soubory hromadných předmětů povětšinou téměř postrádají podrobnější nálezové okolnosti a týká se to i prvních tří depotů ze Skalky u Velimi. Pro seznámení s nálezovými okolnostmi nejstaršího doloženého souboru zlatých svitků je důležitá korespondence z r. 1885 uložená v archivu Národního muzea v Praze. Podle ní překvapilo blízkého spolupracovníka Josefa Ladislava Píče, lékárníka Jana Hellicha z Poděbrad a zasvěceného znalce místní archeologie a historie, že zlaté svitky náhodně objevené u Nové Vsi u Kolína nepocházejí z nápadného kopce Bedřichov (279 m n. m.), ale z podlouhlého nízkého návrší Skalka (210 m n. m.) až na samém severozápadním okraji katastrálního území Nová Ves. Majitelem tamějších pozemků a kamenolomu, z něhož nález pochází, byl novoveský statkář Václav Holý. O třicet let později bychom mohli na Skalce zastihnout dalšího člena Píčovy archeologické družiny, kterým byl Jan Felcman. V roce 1909 zde totiž ověřoval nálezové okolnosti druhého, tehdy ještě novoveského, depotu bronzových předmětů a dalších zlatých svitků. Nejvíce času pak Skalce věnoval kolínský lékař MUDr. František Dvořák, který své mimořádné nálezy označil přímo za velimské, neboť novodobou část obce (Horní a Dolní Nouzov) odděluje od návrší pouze Nouzovský potok. Další vývoj správního členění mu nakonec dal za pravdu a v 80. letech 20. století při plánování výstavby sídliště rodinných domů Na Skalce byla výšina spolu se zanikajícím lomem přičleněna přímo k Velimi.

Dlouhodobý záchranný výzkum na Skalce u Velimi z let 1984–2011 podstatně rozšířil počet zdejších hromadných nálezů a u většiny nových případů máme k dispozici spolehlivé údaje o příslušných kon-

Obr. 1. Velim, návrší Skalka: A – plocha staveniště rodinných domů s výsledky sondáže v letech 1984–2011; B – bývalá pískovna p. Kyselky; C – bývalá pískovna stavitele p. Dlabače; D – nepoškozená část návrší s geofyzikálním měřením A. Majera v ovocném sadu; E – kamenolomy na temeni návrší. 1–3: přibližná místa nálezů starších depotů č. 1–3.
Vlevo: poloha lokality na mapě ČR

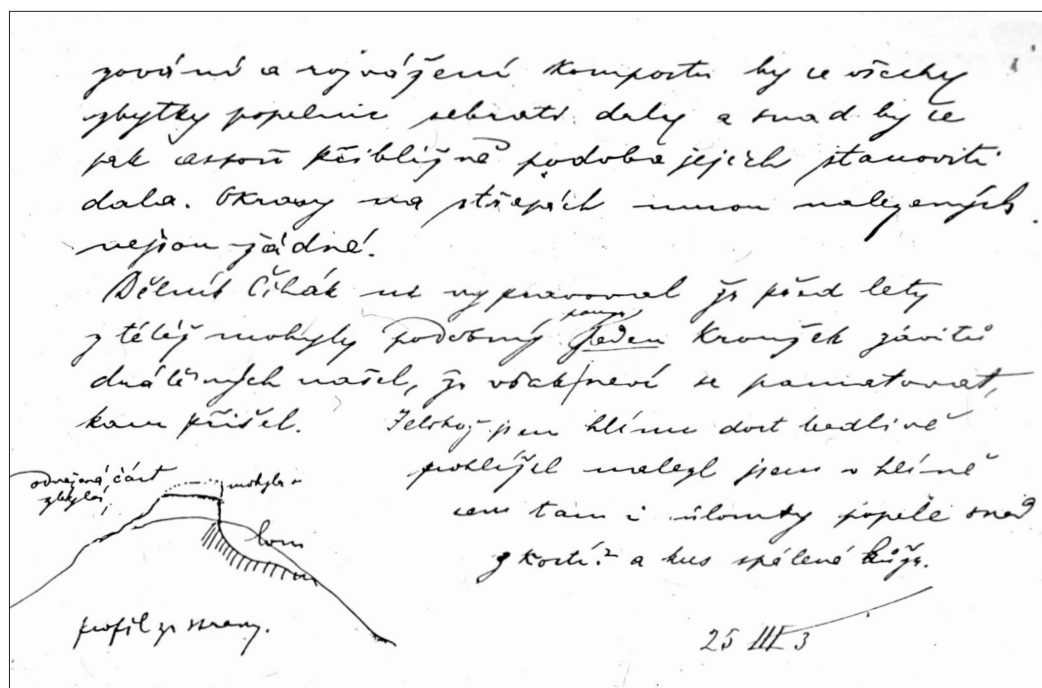
textech a datování. Ve společné publikaci o velimské Skalce uvedl J. Hrala sedm dochovaných hromadných nálezů (Velim I–VII) a navíc připojil soubor zlatých svitků odkrytý v objektu 27 (u skeletu ženy K14, bez čísla, *Hrala 2000*, 220–230; náš depot Velim 8). Později k nim přibyly další dva soubory, a tak do roku 2011 pochází ze Skalky celkem deset hromadných nálezů se zlatými či bronzovými artefakty (Velim 1–10).

DEPOT VELIM 1 (I. POKLAD J. HRALY), TEHDY NOVÁ VES U KOLÍNA

Z nejstaršího a zároveň největšího velimského souboru se zachovalo 33 zlatých svitků a tři další zlomky. Náhodně je v roce 1885 našel kopáč na tehdejší východní okraji jižního kamenolomu (tehdy k. ú. Nová Ves u Kolína, zhruba ppč. 226/3; *Hellich 1885*; *týž 1913*; dnešní velimská ppč. 1092/2; *obr. 1*) v nádobě, kterou rozbil. Při dodatečném ohledání místa zaznamenal Jan Hellich i tehdejší název polohy („Šance“). Na okraji lomu rozebíraná halda hlíny, která podle něho dosahovala výšky 4 m a šíře 5–6 sáhů (kolem 10 m), měla červenou až žlutou barvu. Předpokládal tehdy, že soubor pochází z mohyly (*obr. 2*). Navíc na jiném náčrtku zachytil v těžní stěně lomu část deprese se spodní tmavou hlinitou výplní obsahující drobné kameny (*Hrala – Vávra 2000*, Fig. II.2). Žlutá hlína („navežená z větší vzdálenosti k utvoření mohyly“) celou situaci překrývala. Je zajímavé, že ve své pozdější souhrnné publikaci o zlatých nálezech na Poděbradsku, vzniklé až po smrti J. L. Píče, většinu výše uvedených informací, které mají pro celkovou interpretaci nálezu zásadní význam, zcela vynechal.

Podle geofyzikálního průzkumu uskutečněného A. Majerem (2000, Fig. 4) totiž do odtěženého prostoru, který se ještě koncem 19. století nazýval Šance, směřují dva příkopy I+J (dnes viz JV hranu současného lomu a J okraj pole ppč. 1084/1). Je tedy pravděpodobné, že deprese pozorovaná J. Hellichem byla do skály uměle vylámána a je jedním z uvedených příkopů. Navíc ji částečně zaplnilo rozpadlé těleso žarem prohořelé hradby. Vysušené béžové zabarvené až silně propálené žluté či červené výplně se na staveništi RD Skalka vyskytují v příkopech H + E na dvou místech, kde původně stály dřevohlinité brány, které zanikly rozsáhlým požárem. Můžeme tedy předpokládat, že se i na JV okraji opevněného areálu ve střední době bronzové a na počátku mladší doby bronzové nacházela obdobná brána. Její pozůstatky zničil zdejší lom a nejpozději v r. 1885 zanikly i poslední zbytky nadzemního opevnění. Místní název tím pozbyl svého opodstatnění a přestal být používán. První lépe doložený hromadný nález velimských zlatých svitků v naší interpretaci pocházel z destrukčních souvrství u JV brány s příkopy I+J.

Uložení: NM Praha, inv. č. H1 3457–3459; M Poděbrady, inv. č. P 8494.

Obr. 2. Velim, návrší Skalka. Poslední zbytek valu na hraně lomu v poloze Šance. Skica J. Hellicha z r. 1885, který jej tehdy považoval za mohylu

DEPOT VELIM 2 (II. POKLAD J. HRALY), TEHDY NOVÁ VES

V pořadí druhý známý depot zlatých svitků byl v roce 1909 opět nalezen náhodně. Při hře jej objevily děti na hraně kamenolomu (žák Funda; Nová Ves, ppč. 235; nyní Velim, ppč. 1093/1). Z údaje „na svahu směrem k obci Velim“ není zřejmé, ze které ze dvou sousedních stran pochází (SZ/JZ). Podle J. Hellicha (1913, 30) to bylo na západní stěně (obr. 1). Nálezovou situaci na místě zanedlouho ověřil Jan Felcman (1910–1912), který zlaté svitky zakoupil pro Muzeum království Českého. Údaje o „černé dobré ornici“, o uložení „v prosté zemi“ v hloubce 60 cm a další poznámky naznačují, že soubor ležel v silnější podorniční vrstvě, která nasedala na nažloutlé slínovcové podloží. Jedná se o kombinovaný nález nádoby se zlatými svitky společně s bronzovými pracovními nástroji a nářadím. Šest svitků bylo uloženo ve džbánu „typu mohylového“, který se v tomto případě zachoval. V jeho blízkosti ležely slévačské pomůcky (tři dvojdílné kovové formy na sekerky), kovářská kovadlinka a jeden hotový bronzový výrobek (sekerka). V tomto případě můžeme souhlasit s myšlenkou Jana Felcmana, že se jednalo o sklad uložený řemeslníkem, který bronzové sekerky sléval a obchodoval s nimi.

Uložení: NM Praha, inv. č. H1 12651–12653.

DEPOT VELIM 3 (III. POKLAD J. HRALY), TEHDY NOVÁ VES

Zachované zprávy o třetím depotu z r. 1927 z pískovny pana Václava Kyselky na Skalce u Velimi jsou rozporuplné. Svoji verzi nálezových okolností publikoval MUDr. F. Dvořák (1936, 50), který zde uskutečnil výzkum v letech 1923 a 1924 a „prokopal v písečníku p. Kyselky řadu hrobů se skrčenými kostrami a četné sídlištní jámy“. Objevu v SZ cípu pískovny p. Kyselky z r. 1927 však nebyl přítomen (obr. 1). Majitel zde měl odkrýt „skrčenou kostru s hliněným džbánečkem u lebky, ve kterém bylo uloženo sedm zlatých náramků a jeden menší kroužek“. Naproti tomu p. Rudolf Kyselka, syn majitele bývalé pískovny, v r. 1984 jednoznačně prohlásil, že zlaté svitky našel on sám, a to v hlíně, a nebyla u nich ani kostra ani hrnec. Údajně měly vážit 120 g a obdržel za ně 1 200 Kč. Nemůžeme zpětně spolehlivě posoudit, který popis nálezových okolností je pravděpodobnější. V tomto případě se spíše přikláníme k dodatečné výpovědi očitého svědka, i když soubor svitků až zaslouho po nález uložený v Národním muzeu ve skutečnosti váží 63,25 g (Hásek 1981).

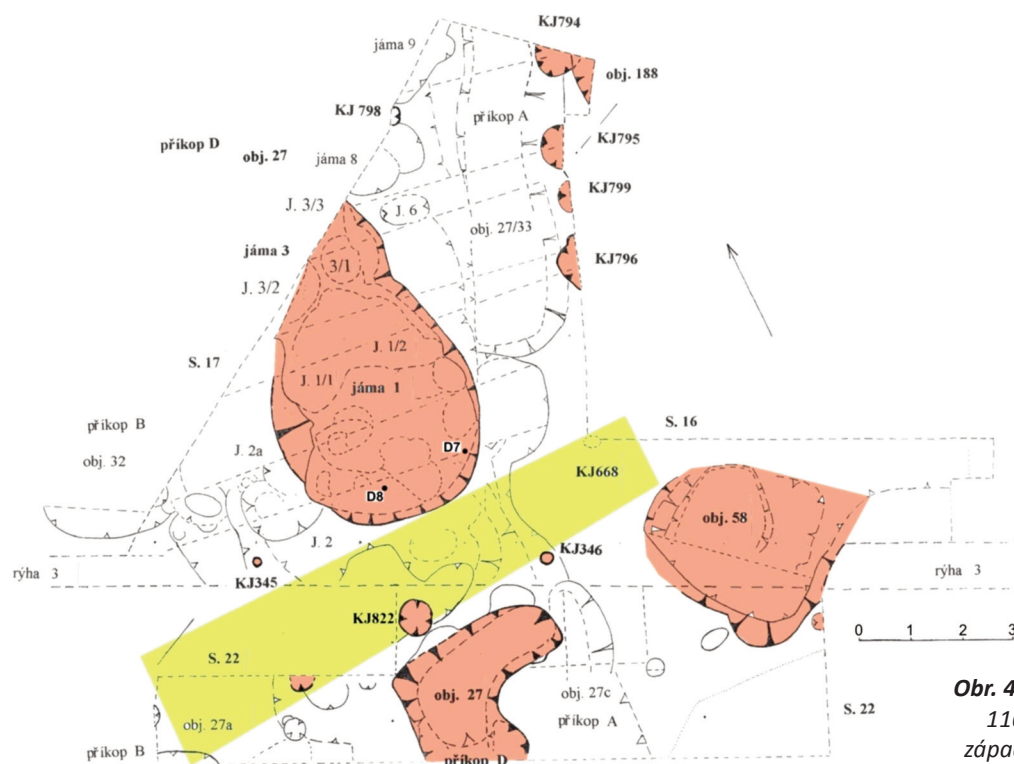
Bývalá pískovna p. Kyselky na Skalce se nacházela na k. ú. Nová Ves na ppč. 236/3, na S až SZ okraji temene návrší. Po ukončení těžby kolem r. 1929, kdy R. Kyselka nastoupil do práce na železnici, již nebyla používána. Vytěženou plochu dosud v terénu naznačuje dobře patrný šikmý stupeň vysoký místy přes jeden metr a umístěný těsně za jižním okrajem současných parcel ppč. 1164–1168 na k. ú. Velim (obr. 3). Po celou dobu výstavby RD jsme sledovali zemní práce i v těchto místech a převážně jsme se setkávali s poškozeným terénem a pouze s ojedinělými pravěkými střepy v novodobých navážkách. Jiná situace byla na parcele č. 1167, v níž pískovna porušila jižní polovinu pozemku (dnes s trafostanicí), a poté na ppč. 1168, kde zničila převážně její východní roh. Další sousední pískovna náležela staviteli p. Dlabačovi z Velimi a byla zavezena v 60. letech 20. století. Rozkládala na současné velimské parcele č. 1094/9 (Nová Ves, býv. ppč. 236/2) a na jejím profilu vzorkoval v r. 1949 jeden objekt V. Spurný (1972; jáma A).

Můžeme konstatovat, že podrobnější a spolehlivější nálezové okolnosti třetího depotu neznáme. V průběhu nedávno ukončené záchranné akce jsme částečně zachytili SZ okraj pískovny p. Kyselky na parcele č. 1168, v níž byly otevřeny rýha 3 a sondy č. 16, 17 a 22. Předtím ve stejných místech prováděl výzkum MUDr. F. Dvořák a po něm v letech 1948 a 1949 zde položil své sondy V. Spurný (S. I+II/48, I-III/49). Šikmo přes parcelu ve směru od J k S probíhalo vnitřní pásmo opevnění (obr. 3). Podařilo se v něm odkrýt západní bránu, která existovala na stejném místě v obou hlavních etapách opevnění Skalky, a to jak ve starší fázi (příkopy B+A; mladá mohylová kultura), tak i na samém závěru existence hradiště na rozhraní střední a mladší doby bronzové (příkop D; mohylovo/lužické období; obr. 4; Vávra 2000, Fig. III.15). Těsně za vnitřní dřevěnou hradbou zapuštěnou do velkých kúlových jam s propálenou výplní (KJ794–795, KJ799), jsme zachytili části dvou zahlučených objektů, které považujeme za základy obytných staveb. Na povrchu v první chatě (obj. 58) leželo spolu se zlomky keramiky torzo dětského skeletu (K8) a rozptýlené kosti dospělého jedince. Rovněž výplň malého úseku z druhého zkoumaného objektu obsahovala lidskou klíční kost (obj. 188).

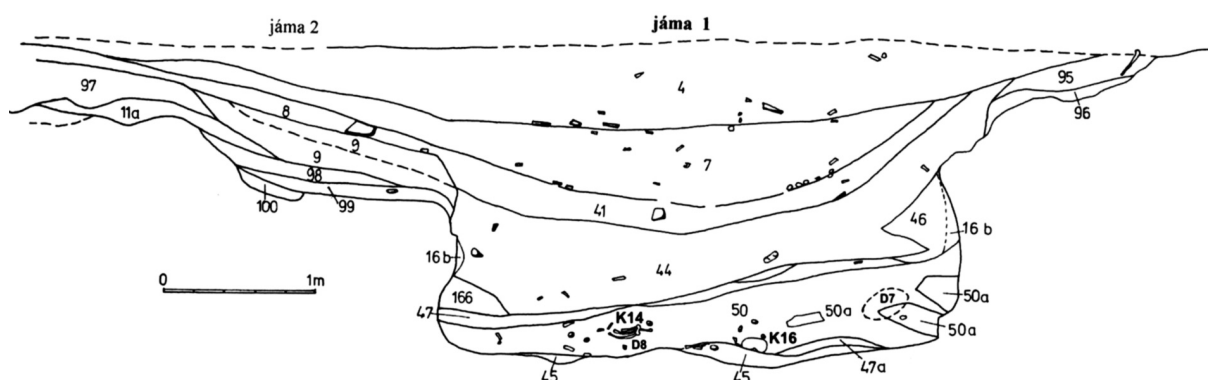
Stručný popis nálezové situace vnějšího úseku nejmladší fortifikace před částečně prozkoumanými chatami a kúlovou hradbou, tedy ve spodní části příkopu D (jámy 1+3; jáma L), zmíníme až v souvislosti s dalšími velimskými poklady (viz 7. a 8. depot). Zde jen poznamenejme, že i varianta nastíněná F. Dvo-

Obr. 3. Velim, návrší Skalka. Staveniště RD 1984–2011. Celková rekonstrukce opevnění. Zdůrazněna mladá fáze s příkopy H–E a D–C. Červeně: lidské kostry; oranžově: depoty 4–10

Obr. 4. Velim, Skalka, ppč. 1168. Rekonstrukce západní brány vnitřního opevnění, mladá fáze s depoty 7 + 8 v jámě 1 u průchodu přes příkop D

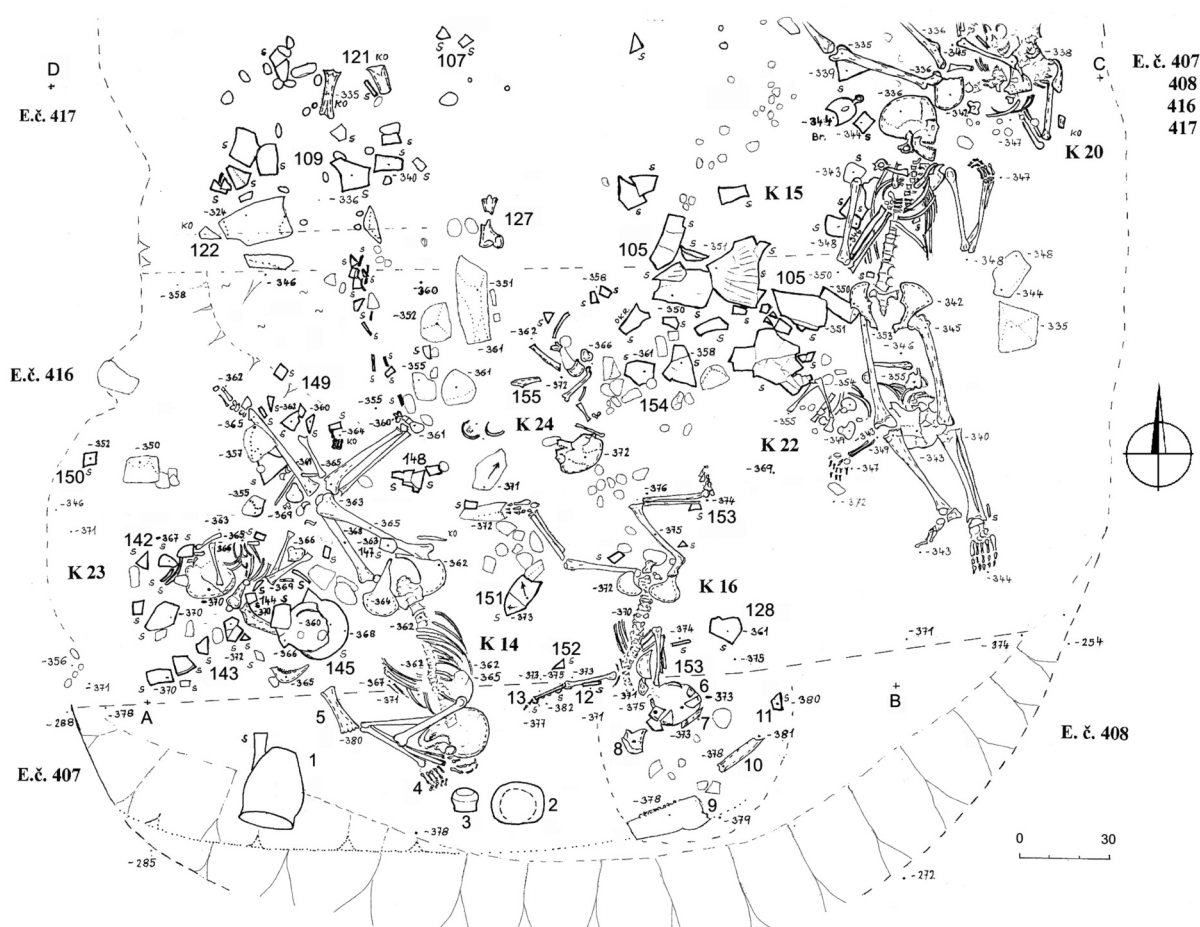
Obr. 5. Velim, Skalka, ppč. 1168. Příkop D, jáma 1, S profil řezu 1 se skelety K14 + K16 a depoty 7 + 8

řákem o kostře s nádobkou a se zlatem, by v pozůstatcích zdejšího nejmladšího opevnění (viz depot 8) nebo v jeho bezprostředním okolí nebyla překvapením.

Uložení: NM Praha, př. č. 21/70.

DEPOT VELIM 4 + 4a (IV. POKLAD J. HRALY)

V ročním předstihu před výstavbou inženýrských sítí a na ně navazujících RD byl ve Velimi v roce 1984 zahájen dosud největší výzkum, který na Skalce zpočátku prováděl ARÚ ČSAV v Praze (J. Hrala, M. Vávra) a RM v Kolíně (Z. Sedláček). Zanedlouho po jeho zahájení dne 6. 6. 1984 jsme odkryli v S. 1/84 (horní cesta, Velim ppč. 1159) další z hromadných nálezů. Pochází z povrchu příkopu B (obj. 1) v řezu 1 širokém 120 cm, který jsme položili rovnoběžně s jižním okrajem sondy. Skrývku ornice prováděl buldozer do 30 cm. Ze západní poloviny řezu v hloubce 35–40 cm od povrchu terénu pochází z horní tmavé vrstvy malý shluk osmi zlatých svítek, které byly navzájem propojené (4. velimský depot; váha 52,9 g; Hrala 2000, Fig. VII.2). Ve stejné vrstvě ležely v blízkém okolí větší střepy z nádob, celý lidský

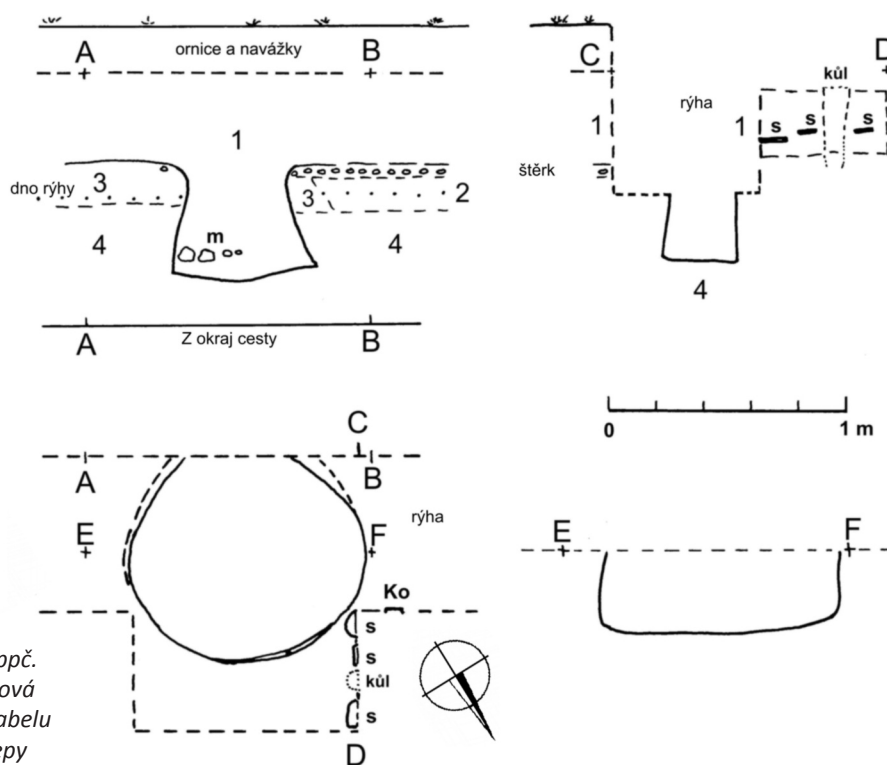
Obr. 6. Velim, Skalka, ppč. 1168. Příkop D, jáma 1, nálezná situace na úrovni lidských skeletů K14–K16, K22–K24 v jižní části jámy

Obr. 7. Velim, Skalka, S. 1/84 (ppč. 1159). Povrch příkopu B s kumulací nálezů (lidské kosti, větší střepy) a s depotem č. 4 (vlevo). Pohled od východu

femur, žebro (obr. 7) a nejdále k severu část lidské lebky. Další lidské kosti se poté vyskytovaly na povrchu sousedního kontrolního bloku 6 (2× obratle a žebro) společně s několika menšími střepy a lomovými kameny. Uvedené náleznové spektrum z povrchu příkopu B probíhajícího sondou šikmo od východu k západu (obr. 3) poté rozšířily převážně drobné bronzové ozdoby a předměty. Z větších pak připomínáme rozlomené bronzové dláto s tulejkou a z nedaleké S. 6A sekerku se středovými laloky (Hrala 2000, Fig. VII.8:5,2). Zbyněk Sedláček pak zachytil pomocí jednoduchého detektoru kovů dne 12. 7. 1984 ve stejném příkopu, tentokrát u severního okraje sondy v hl. 0–10 cm od hladiny skrývky, samostatný zlatý svitek, který jsme dodatečně označili za velimský depot 4a (Hrala 2000, Fig. VII.3.16; váha 3,9 g).

Kumulaci sídlištních nálezů doprovázejí v horní části výplně příkopu B většinou rozptýlené lidské kosti nebo jejich zlomky. V obdobném náleznovém prostředí jsme se ve dvou případech setkali i se skelety v sondě 6A (K1+K3), a to ve dvou jamách (G+I) dodatečně vyhloubených do okrajů již částečně

Obr. 8. Velim, Skalka, S. 7 (ppč. 1143). Objekt 20 (zásobnicová jáma) poškozená rýhou el. kabelu a podorniční vrstva se střepy severně od jámy

zaplněného příkopu B. Pozůstatky celých lidských těl, stejně jako jejich rozptýlené a zvířaty roztahané zbytky v takovýchto kontextech nesouvisejí s objektem, v tomto případě s příkopem, na jehož povrchu byly nalezeny, a vůbec ne s jeho původní funkcí. Týká se to i dalších předmětů a zlatých artefaktů, které rovněž náležejí až mladšímu zánikovému horizontu a zbývající mělkou depresi po příkopu zaplnily v podstatě náhodně spolu s destrukčními vrstvami a splachy z okolí příkopu.

Uložení: RM Kolín, depot 4: č. sáč. VE 94/1-8; depot 4a: č. sáč. VE 550.

DEPOT VELIM 5 (V. POKLAD J. HRALY)

Pátý hromadný soubor, který obsahoval výhradně bronzový závěsný šperk, pochází opět z horního úseku výplně tentokrát vnitřního kruhového příkopu A (obj. 5; obr. 3). Byl objeven dne 15. 8. 1984 u SZ okraje sondy 1/84 v řezu 5 (35,40 m od V, 160 cm k J). Ležel šikmo v hloubce 25–30 cm od sníženého povrchu. Unikátně zachovaný soubor sestával z devíti předmětů v poloze *in situ*. Jedná se o větší tříšňovou ozdobu složenou z jehlice a kruhového terčíku nášivky s poutkem, od něhož vedly čtyři prameny spirálových trubiček. Na tři z nich navazovaly bronzové závěšky (1 lyrovitá a 2 měsíčkovité). U čtvrté nejspodnější a až dodatečně odkryté trubičky závěšek chyběl, a Jiří Hrala (2000, 227–228, Fig. VII.4–5) proto předpokládal, že na jejím konci mohla být připevněna ozdoba z organické hmoty.

Uložení: RM Kolín, č. sáč. VE 855.

DEPOT VELIM 6 (VI. POKLAD J. HRALY)

V roce 1985 byla na staveništi Skalka položena elektrická rozvodná síť. Při této příležitosti jsme získali základní přehled o rozmístění objektů při okrajích budoucích cest, a to na větší ploše než nabízely dosavadní otevřené sondy (S. 1/84–85, S. 4). Nejvýznamnějším nálezem z této akce je depot č. 6 poškozený mechanizací při hloubení rýhy el. kabelu v polovině šikmé cesty (ppč. 1143, naše sonda 7; obr. 3). Rýha kabelu probíhala 55 cm od JZ okraje cesty a byla široká 62–65 cm. Zhruba z jednoho místa ve vytěžené hlíně pocházejí tři bronzové sekerky se schůdkem a slítek bronzoviny. Navíc byl na povrchu JZ okraje výkopu nalezen deformovaný bronzový srp. Na dně rýhy jsme zachytili spodní část zásobní jámy (obj.

20), jejíž hrdlo a horní výplň byly z větší části odtěženy. Jáma zachovaná od hloubky 72 do 106 cm se ke dnu pravidelně rozšiřovala (průměr 100 cm). Na plochem dně ležely střepy ze dvou velkých mís typu Vacíkov (Hrala 2000, 228–229, 283, Fig. VII.6, Plate 10). Nepoškozený zbytek jámy na JZ profilu měl kónický tvar a nade dnem vodorovnou vrstvu z rozpadlých černých hrudek mazanice (obr. 8).

Popis vrstev: 1. hnědočerná hutná hlinitá; 2. tmavě hnědá jílovito-písčítá; 3. hnědá hlinito-jílovitá; 4. šedožlutý hutný slínovec.

Otevřenou zůstává otázka, zda vybagrovaný soubor se slitkem a čtyřmi bronzovými předměty skutečně pochází z horní části jámy č. 20. Spolehlivé doklady chybí a náš malý výkop severně od jámy naznačil další možné místo nálezu (obr. 8). V hnědočerném podorničí (vr. 1 shodná s výplní jámy) totiž v hl. 44–50 cm od povrchu ležely větší vodorovné střepy s jednou kostí. Mezi nimi jsme zaznamenali zbytek svislého dřevěného kůlu z novodobého narušení. Na protilehlém JZ profilu rýhy byl okraj jámy zřetelný hlouběji, až na úrovni štěrkové podložní vrstvičky, kterou jáma protнула v hloubce 58/60 cm. Bronzový depot tedy mohl pocházet z podorniční vrstvy, v níž se vyskytovaly i další nálezy, nebo z horní části jámy s mísami vacíkovského typu na dně (mladá mohylová keramika).

Uložení: RM Kolín, č. sáč. VE 1582A–E; 1578–1579.

DEPOT VELIM 7 (VII. POKLAD J. HRALY)

Na severozápadní hraně temene návrší jsme na části pozemku, který obec Velim odkoupila od Václava Kyselky pro výstavbu jižní okrajové řady RD (původně pro plánované ppč. 1164–1173), na parcele č. 1168 položili pomocí mechanizace rýhu 3 a poté otevřeli sondy 16, 17 a 22. Od severu ze sousední horní cesty (S. 1/85) na tuto parcelu vstupovaly kruhové příkopy B+A (obj. 32, 33) a při ověřování jejich dalšího průběhu jsme zjistili, že oba příkopy byly přerušeny (obr. 3). Vzniklou mezeru širokou kolem 4 m považujeme za průchod západní bránou staršího vnitřního opevnění (Vávra 2000, Fig. III.15). Navíc jsme zjistili, že později byl mezi zaniklé příkopy (B = obj. 32+27a; A = obj. 27/33+27c) vložen příkop D přerušovaný ve stejném místě příčným slínovcovým hřbetem tentokrát zúženým na 2 m (obr. 4). Jižně od něho se nacházela dovnitř klešťovitě zalomená jáma ve tvaru písmene L (S. 22) a na severu jsme v S. 17 zachytili dvě jámy umístěné v jedné linii. Nejblíže u vstupní šíje byla vyhloubena velká jáma 1 a dále u SZ profilu sondy mělčí jáma 3. Oválná jáma 1 s delší osou od jihu k severu (5 × 4 m) dosahovala svým nepravidelně zvlněným dnem vylámaným do pevného slínovcového podloží až do hloubky 3,05 m od povrchu terénu. Z jižního okraje jámy 1 pocházejí z řezu 1, a to ze stejné vrstvy, dva hromadné nálezy (7. a 8. depot).

Dne 18. 10. 1988 vyzvedl Z. Sedláček ve spodní čtvrtině výplně jámy 7. depot, který obsahoval na 160 převážně menších bronzových předmětů. Ležel v severním profilu řezu 1 při východním okraji jámy (hl. 170–175 cm od povrchu řezu), zhruba uprostřed vrstvy č. 50 (tmavě hnědá hlinitá; obr. 5) na ploše cca 10 × 20 cm. Obsahoval 2 náramky, dlátko, spirálovou jehlici s ovinutým drátkem, spirálový prsten a stočený drát, 2 nášivky a nepočtenější byly malé pukličky.

Interpretace: V depotu převládají drobné bronzové ozdoby a z nástrojů je zastoupeno jen menší dlátko. Z umístění jednotlivých předmětů nálezce a J. Hrala (2000, 229–230) usuzovali, že se depot nacházel v organické schránce ozdobené drobnými pukličkami. Na rozdíl od profilů ze střední části jámy 1 jsme u jižního okraje nemohli podrobněji sledovat způsob zániku tohoto velkého zahloubeného objektu. Spodní čtvrtinu jámy vyplnila silná mírně šikmá vrstva č. 50, která se jevila s výjimkou tří menších slínovcových záteků (vr. 50a) jako homogenní (viz severní profil řezu 1; obr. 5; Vávra 2000, Fig. III.6). Depot č. 7 pochází zhruba ze středu vrstvy pod východní stěnou jámy a tatáž vrstva pokryla kosterní pozůstatky několika lidských těl spočívajících nade dnem v jižním závěru jámy (K14, K16, K23, K25). U skeletu ženy K14 můžeme poprvé věrohodně potvrdit přítomnost zlatých svitků a ozdob v 8. depotu.

Uložení: RM Kolín, č. sáč. VE 6619.

DEPOT VELIM 8 (BEZ ČÍSLA J. HRALY)

Z deseti lidských těl nalezených ve velké jámě 1 mladého příkopu D (obj. 27) jich pět leželo u jižního okraje jámy pod dva metry širokým slínovcovým hřbetem, který umožňoval průchod západní bránou. Nejvýše spočívala částečně rozvlečená mírně šikmá dětská kostra K19 odkrytá u JV stěny jámy (Vávra 2000, Fig. III.11 – dolní snímek, v pozadí K19 pod JV stěnou jámy 1). Zhruba uprostřed jižního závěru

pak nade dnem nepravdělně ležely ženský skelet K14 a kostra staršího dítěte K16, jejichž lebky směřovaly k jihu. Ve stejné úrovni se pod JZ stěnou nacházely silně rozrušené ostatky malého dítěte K23 s bronzovým kroužkem mezi žebry (*obr. 6*). Tento dětský skelet spolu s dolními končetinami ženy K14 překrýval anatomicky uspořádané kosti z těla staršího dítěte K25 (*Vávra 2000, Fig. III.9,13*).

Poslední hromadný soubor, který byl na Skalce objeven do r. 2000, nezahrnul J. Hrala (2000, 225–227, 282) do své číselné řady depotů, neboť „pochází od ženské kostry v jámě 1 objektu 27“. Nyní v rámci přehledu všech lépe doložených souborů jsme garnituru 15 zlatých ozdob a svitků označili za 8. velimský depot. Byl vyzvednut M. Vávrou a Z. Sedláčkem dne 20. 10. 1988 z báze vrstvy 50 pod rukou skeletu K14 (*Vávra 2000, Fig. III.8*).

Kostra 14 (žena, *maturus I*) ležela horní polovinou těla na levém boku v hl. 262–269 cm od povrchu terénu (12 cm nad dnem); výše položená pravá ruka byla přitažena k lebce a dlaní se dotýkala čela, spodní ostře zalomená levá ruka směřovala dlaní před obličejovou část. Pánev byla vodorovná, pravá noha pokrčená v koleni ležela na natažené levé noze, která zakrývala levou polovinu níže spočívajícího skeletu K25 (*infans II*).

Levá mírně sevřená dlaň ženy K14 překrývala shluk 5 svitků a 10 spirálových trubiček z dvojitého drátu, který ležel těsně pod vzhůru obrácenou dlaní (hřbetem dolů; N. 4; *obr. 6; Hrala 2000, Fig. VII.3.1–15*). Od povrchu severního profilu řezu 1 se nacházel v hl. 185–190 cm. Svitky byly vloženy do sebe a celý k sobě přitisknutý soubor byl zřejmě původně uschován ve váčku z organické hmoty.

Uložení: RM Kolín, č. sáč. VE 6621/1-12a-d.

Ve vrstvě 50 se v JZ části jámy 1 – a to v okolí kostry 14 – navíc vedle rozptýlených zlomků keramiky vyskytovaly celé nádoby a jejich větší části. Západně od lebky (40 cm) ležela na boku velká hrncovitá nádoba (N. 1), jižně od lebky (10 cm) stály esovitý koflík (na boku, podstavou šikmo vzhůru; N. 3) a dno větší nádoby (N. 2, podstavou dolů). Poslední byla na západ od pánve mírně šikmá větší vejčitá nádoba (okrajem vzhůru; N. 145).

Interpretace: V 8. velimském depotu se na rozdíl od ostatních souborů vyskytují dva druhy předmětů zhotovených ze zlatého tzv. nekonečného dvojitého drátu. Podlouhlé spirálové trubičky v něm převažují nad širšími svitky. Rovněž nálezy okolnostmi se odlišuje od většiny hromadných souborů. V tomto případě se jedná o skutečný a ověřený nález u lidského těla. Kolekci s převládajícími většími zlatými trubičkami můžeme považovat za osobní vlastnictví ženy, za hotové výrobky, které mohly sloužit jako prsteny, ozdoby do vlasů či součásti náhrdelníků. Celý soukromý majetek navíc doplňovalo i několik polotovarů, jak je nejčastěji vysvětlována funkce zlatých svitků. Přidáme-li k tomuto výkladu tolik žádaný „příběh“, uvidíme, jak majitelka svoje cennosti dobře uschovala v nenápadném obalu u ruky předtím, než násilně zemřela a její tělo bylo pohozeno do jámy v příkopu těsně u brány společně s desítkou dalších jedinců.

DEVÁTÝ DEPOT

Uprostřed západní poloviny staveniště rodinných domů na Skalce ohraničují místní cesty ze čtyř stran kosočtverečnou plochu určenou pro později nerealizované řadové domy. Původně jsme ji celou označili za sondu 12 a v současnosti se tu nachází šest rodinných domů (ppč. 1133, 1135, 1137, 1138, 1140 a 1142). V době před příjezdem britské expedice vedené A. Hardingem jsme v ní položili čtyři ověřovací rýhy zhruba kolmé k předpokládanému průběhu příkopů a otevřeli sondu 12A. V letech 1992–1995 na naše první akce navázali britští kolegové, a to v sondách 12B–C a 12E. Od r. 1993 převzal provádění záchranného výzkumu z české strany Ústav archeologické památkové péče středních Čech (M. Vávra, později s D. Šťastným, který zde jako brigádník pracoval již od r. 1985). Po ukončení anglické sondáže jsme v částečně prozkoumaných plochách vzhledem k závažnosti dosavadních poznatků pokračovali ve vybírání a dokumentaci zachycených příkopů a v předstihu před výstavbou RD navíc položili nové sondy 12D a 12F–J.

Na úpatí mírného svahu ve spodní části sondy 12C (ppč. 1142) jsme dne 8. 7. 2002 při začišťování jednoho z kontrolních bloků zbylých po anglickém výzkumu v tzv. příkopu E (zde obj. 298; *obr. 3*) odkryli dva zlaté svitky, které při vědomí zjednodušení nálezové situace nazýváme 9. velimským depotem. Vedle původní snahy dořešit v S. 12C vzájemný stratigrafický vztah mezi příkopy E/F (obj. 298/299) to byl jeden z dalších důvodů našeho návratu do těchto míst. Původně zde A. Harding přes depresi po obou příkopech položil tři zhruba příčné řezy (Trench A, B, C; v našem označení řezy 27, 28, 25) a jeden menší vkop (Trench D; část našeho řezu 26; *Harding 2007, Fig. 2.35*). Naposledy jsme v rámci staveniště mohli v těchto místech doložit, že vnější kruhový příkop F (zde obj. 299) je stratigraficky starší a že náleží mladé mohylové kultuře (*Šumberová – Harding 2007, Fig. 4.24*). Až později, po jeho zániku a zaplnění,

zde bylo znovu těženo slínovcové geologické podloží tentokrát na stavbu hradby navršené dále k SZ před takzvaný příkop E. Její čelní stěnu pak zajišťoval žlab po palisádě (Palisadetrench, náš obj. 75; *Harding 2007*, Fig. 2.30–35). Po dokončení výstavby celého nejmladšího opevnění s příkopem H, palisádou a k ní přiléhajícím tělesu hradby, zůstal na vnitřní straně fortifikace zhruba rovnoběžný širší nepravidelně zvlněný pás navzájem propojených prohlubní po těžních jamách, které byly v těchto místech většinou relativně mělké (naš tzv. příkop E). Díky přítomnosti převážně béžové žárem vysušené až spálené hlíny, která se rozvalila zpět do uvedené deprese z vnější strany společně s lomovými kameny, a jiné silnější černé uhlíkové vrstvy zaplňující ji z vnitřní plochy můžeme spolehlivě doložit, že příčinou zřícení hradby byl rozsáhlý požár. Další navazující informace o obsahu tzv. příkopu E (*Harding 2007*, Fig. 2.36–46) pak spolehlivě ilustrují tragické události, které požáru předcházely a v jejichž důsledku se příkop postupně zaplňoval. Navíc jižní profil řezu 28 v tzv. příkopu E (obj. 298) poskytl z horní výplně (vr. 15), a to v úseku mezi velkou nepravidelně členěnou jámou O a menší jámou M dva zlaté svitky, které byly od sebe vzdálené 70 cm (nálezy č. 412–413; plány E. č. 1669 – půdorys; E. č. 1582 – profil; obr. 9).

Nález N. 412: kruhový svitek z dvojitého drátu s 1 a 2 polovinami závitů, průměr 33,4 mm, váha 5,4 g, síla 1 mm. Na spodní straně jedné klíčky se 4 slabými záseky; z povrchu vr. 15, hl. +66 cm/B7.

Nález N. 413: mírně deformovaný svitek z dvojitého drátu, přes jeden ze dvou závitů je nepravidelně navinutý jednoduchý drát a uzlík, průměr 32 × 33 mm, váha 5,2 g, síla 1 mm; ve vr. 15 u střeptu (N. 414) a lidského obratle, hl. +57/+58 cm/B7.

Obr. 9. Velim, Skalka, S. 12C (ppč. 1142). Povrch příkopu E (obj. 298). Dva zlaté svitky z depotu 9 (foto L. Smejtek)

Obr. 10. Velim, Skalka, ppč. 1160. Depot 10 z povrchu příkopu B (obj. 1; 19 zlatých svitků), poškozeno základy plotu (foto L. Smejtek)

Tab. 1. Velim, Skalka 2002, 9. depot zlatých svitků, přehled

Číslo	drát	směr vinutí	závity	průměr mm	výška mm	váha g	poznámka	záseky na klíče
N. 412	dvojitý	vpravo	1,5	33,4	3	5,5	–	4 na 1
N. 413	dvojitý	vpravo	1,5	32×33	6	5,2	omotaný drát a uzlík	–

Uložení: RM Kolín, č. sáč. VE 30837 (N. 412); VE 30838 (N. 413).

Nálezová situace v nejmladším kontextu výplně u povrchu příkopovitého objektu E nevyklučuje, že oba zlaté svitky původně pocházely ze stejného shluku a mechanicky se rozptýlily až v průběhu svého uložení, které v horní části příkopu zřejmě probíhalo delší dobu. Nejdříve destrukce převážně z rozpadající se hradby rychleji zaplnily spodní těžní jámy v tzv. příkopu E a až poté a pomaleji zanikala zbývající vyšší část deprese po velkém hliníku umístěném ze stavebně výhodných a praktických důvodů, co nejbliže u tělesa dřevo-hlinité hradby. Vzhledem k předpokládanému delšímu procesu závěrečného zanášení zbytků této prohlubně nemůžeme spolehlivě rozhodnout, na které straně se nacházel původní zdroj poprvé z příkopu E získaných zlatých svitků (hradba či vnitřní plocha).

DESÁTÝ DEPOT

Dosud poslední zjištěný soubor velimských zlatých svitků nás zavádí opět na JV okraj staveniště, a to na parcelu č. 1160 (obr. 3). Náleží do kategorie náhodných nálezů. Dne 3. 6. 2003 nám oznámil syn majitele parcely pan Martin Oraský, že téhož dne při ručním hloubení základu zděného plotu na SZ okraji pozemku našli dělníci 15 samostatných zlatých svitků, které podle kopáče ležely ve shluku. Základová rýha měla šíři 29 cm. Svitky pocházejí z úseku 17,20–17,50 m od SZ rohu parcely a z hloubky 50–60 cm od současného povrchu zahrady. V této úrovni byly další stavební práce přerušeny a mohli jsme přistoupit k základní dokumentaci. Do SV rohu pozemku vstupuje směrem od západu z horní cesty zkoumané v sondě 1/84 kruhový příkop B (obj. 1). Vzhledem k tomu, že jsme v cestě v r. 1984 položili první řez příkopem těsně u hranice parcely č. 1160, byl SZ profil rýhy pro plot poškozený. Shluk svitků pochází z povrchu příkopu, a to z báze vrstvy č. 2 (tmavší hnědá hlinitá, na bázi silně šterkovitá), společně se zlomky keramiky, částmi lidských a zvířecích kostí, lomovými kameny a šterkem. Při dně rýhy se vyskytovaly malé hrudky mazanice (JV profil rýhy, plán E. č. 1788; hl. –119/–124 cm/B2; dno základů –124 cm/B2; místy max. vybráno do hl. –135 cm/B2). Tři svitky byly deformovány při vybírání (obr. 10). Přesto, že jsme vytěženou hlínu prohledali, dodatečně nám dne 23. 10. 2003 majitelé pozemku předali další čtyři nepoškozené svitky nalezené při rozebírání zbytků navršené hlíny vedle rýhy. Celkem tedy z 10. depotu pochází 19 zlatých svitků (102,0 g). Nejlehčí váží 3,6 g a nejtěžší 10 g. Téměř shodnou

Tab. 2. Velim, Skalka 2003, 10. depot zlatých svitků, přehled

Číslo	drát	směr vinutí	závity	průměr mm	výška mm	váha g	poznámka	záseky na klíče
1	dvojitý	vpravo	1,5	27	5	3,7		do kříže na 1
2	dvojitý	vpravo	1,5	29	4	5,5		1 na 1
3	dvojitý	vpravo	1,5	28	4	4,9		nepravidelné 2 na 1
4	dvojitý	vlevo	1,5	28	5	5,3		1 na 1
5	dvojitý	vlevo	1,5	28	3	6,1		do kříže na 1
6	dvojitý	vlevo	1,5	28	4	4,9		2 na 1
7	dvojitý	vpravo	1,5	30	4	4,4		na 2 stranách 1 klíčky
8	dvojitý	vpravo	2,5	30	3	5,1		do kříže na 1
9	dvojitý	vlevo	2,5	30,5	3	4,1		
10	dvojitý	vpravo	1,5	33	3	4,3		1 na 1
11	dvojitý	vlevo	1,5	32	3	4,4		
12	dvojitý	vpravo	3,5	32	6	10,0		do kříže na 1
13	dvojitý	vpravo	1,5	38×24	3	3,6	poškozeno	
14	dvojitý	vpravo	1,5	38×38	2	5,2	poškozeno	do kříže na 1
15	dvojitý	vlevo	2,5	42×33	3	9,9	poškozeno	
16	dvojitý	vlevo	2,5	27	6	5,0		2 na 1
17	dvojitý	vlevo	2,5	27	3	4,8		2 na 1
18	dvojitý	vpravo	2,5	28	6	5,9		do kříže na 1
19	dvojitý	vpravo	1,5	33	3	4,9		3 na 1

hmotnost má i největší ze svitků mechanicky poškozených při nálezu (9,9 g). Velikost 16 lépe zachovaných svitků se pohybuje mezi 27 a 33 mm. Podle směru vinutí mírně převažuje stáčení vpravo (11×) nad levostranným (8×). V 15 případech lze u svitků, a to na vnější straně jedné z kliček, pozorovat jemné nepravidelné vseky až hlubší záseky provedené zhruba do kříže, které připomínají řemeslnické značky. Setkáme se s nimi i u dalších velimských hromadných nálezů (*Hrala 2000*, Fig. VII.3,13–15) a rovněž na tzv. hradeckých osmičkách (*Jiráň ed. 2008*, barevná příloha 8:4).

Uložení: RM Kolín, č. sáč. VE 31134/1–15; VE 31135/16–19.

ZÁVĚREM

Během záchranné akce na velimské Skalce jsme z povrchu příkopu B v úseku dlouhém 17,2 m získali ze tří míst dva zlaté poklady a jeden samostatný svitek. Celkem se jedná o 28 svitků. V pořadí 4. hromadný soubor ze S.1/84 obsahoval 8 svitků z dvojitého drátu a v posledním 10. depotu z r. 2003 bylo 19 obdobných předmětů. Ojedinelý svitek byl od 4. depotu vzdálen 14,6 m SZ směrem a ležel nedaleko (40–50 cm) od S okraje sondy zhruba uprostřed nepravidelně zvlňeného půdorysu příkopu, který zde měl šířku kolem 4 m (od vnitřního okraje 1,8 m). Vzdálenost mezi 4. a 10. souborem byla menší a činila 2,80 m. Při jižním okraji sondy 1/84 pak příkop dosahoval širě 4,5 m. Čtvrtý soubor pocházel z povrchu prostřední třetiny příkopu (přibližně 2 m od vnitřního okraje) zatímco 10. depot ležel blíže k vnějšímu okraji příkopu (1,3 m).

Z povrchu staršího příkopu B tedy pocházejí dva depoty zlatých svitků a z obdobného kontextu nad příkopem A pak souprava bronzových ozdob (5. depot). Společně s dalšími nálezy náležejí mladému zánikovému horizontu (Br C/D). V té době již starší kruhové příkopy A+B ztratily svou původní funkci a byly z větší části zanesené. Na počet získaných předmětů bohatý a pestrý obsah výplně mělkých povrchových depresí po opuštěných a již zcela nefunkčních příkopech má se staršími příkopy (Br C) společně jen místo nálezu. I na ploše se zbytky starších opevnění totiž později probíhala sídelní aktivita, po níž a zvláště po jejím násilném ukončení se pod ornici zachovaly uvedené mladé soubory nálezů.

V předkládaném přehledu dosud známých velimských hromadných souborů se setkáme se čtyřmi, které souvisejí s pozůstatky nejmladších fortifikací. Již první depot zlatých svitků byl nalezen při rozebírání vnějšího a propáleného nadzemního opevnění v zaniklé trati Šance (příkopy I/J). Další tři jsou již lépe podchycené. Hromadný soubor malých bronzových předmětů a jiný se zlatými ozdobami a svitky u ženského skeletu K14 (7. a 8. depot) z příkopu D se vyskytly až ve spodní čtvrtině jámy umístěné v těsné blízkosti jednoho ze vstupů do vnitřní fortifikace. Z naší rekonstrukce postdepozicních, převážně přírodních procesů vyplývá, že jáma byla ve funkčním otevřeném příkopu prázdná, až na zanesené mělké prohlubně s ojedinelými zlomky keramiky a potravními zbytky na dně, jak nejlépe dokládají rozptýlené zvířecí kosti (*obr. 5*, viz vr. 47a, 45; *obr. 6*, N. 8–11).

Zásadní změna nastala po válečném konfliktu, který v té době postihl nejen velimské hradiště. Celkem leželo v jamách 1+3 příkopu D (obj. 27) 11 lidských těl, a to v různém stavu zachování. Nejvíce bylo dětí (9), dále dvě ženy, dospělí muži zde chyběli. Na opačné jižní straně vstupní šíje pak nade dnem jámy zalomené do tvaru písmene L (obj. 27, S. 22C+D) spočívalo pět jedinců, z nichž dva byli naopak muži, jedna mladá žena a dvě děti (*Vávra 2000*, 20–22, Fig. III.14). K válečnému střetu a následnému masakru se přiklánějí i britští osteologové při zpracování výzkumu A. Hardinga na velimské Skalce (*Knüsel – Outram – Knight 2007*, 135–136).

Po tragickém bojovém střetnutí se zahloubené sídlištní struktury (jámy, hliníky) a obranné prvky (příkopy) rychle zanášely a první destrukční vrstvy zakrývaly padlé obránce a pobité pohozené obyvatele. Celkový podíl dětí a dospělých odpovídá živé místní populaci. Byl to náhlý válečný konflikt, který způsobil, že se lidské kosterní pozůstatky a částečně i do té doby ukrytý a neuloupený majetek společně s dalším neupotřebitelným nebo přehlédnutým inventářem z opevnění a z vnitřní plochy tak dobře zachovaly. Zbraně s výjimkou hrotů šípů chybí, neboť byly nutně jedním z cílů válečného rabování. Téměř svislé stěny hlubokých jam pak potvrzují počáteční rychlost převážně přírodního procesu zániku příkopů a sídlištních objektů. Nejspíše hned s prvními destrukčními souvrstvími se do nich z okolí dostaly velké nádoby (*obr. 6*, N. 1–3, 145) a jejich zlomky doprovázené dalšími cennými předměty. S obdobným průběhem jsme se setkali i v opuštěném tzv. příkopu E, v němž tentokrát až svrchní vrstva obsahovala dva více rozptýlené zlaté svitky (9. depot).

Relativní četnost zlatých svitků (85 ks a 10 spirálových trubiček) z tzv. nekonečného dvojitého drátu o celkové váze 570 g v sedmi depotech z desítky hromadných souborů z velimské Skalky dokládá ve shodě s původním výkladem MUDr. F. Dvořáka (1936) bohatství zdejšího opevněného výrobního

depot	kdy	kde	objekt	příkop	obsah	zlatý svítek	zlatý spirál. prsten	hmotnost zlata	bronzy	poznámka	uložení
1	1885	lom	val	I/J	Au+Ker	36	–	216,8 g	–	Au v nádobě	NM Praha M Poděbrady
2	1909	lom	vrstva	–	Au+Br+Ker	6	–	30,9 g	9	Au ve džbánu	NM Praha
3	1927	pískovna	–	–	Au	8	–	63,2 g	–	u kostry ve džbánu?	NM Praha
4	1984	S. 1/84	1	B povrch	Au	8	–	52,9 g	–	–	RM Kolín
4a	1984	S. 1/84	1	B povrch	Au	1	–	3,97 g	–	–	RM Kolín
5	1984	S. 1/84	5	A povrch	Br	–	–	x	9	–	RM Kolín
6	1985	S. 7	20?	jáma?/vrstva	Br	–	–	x	5	–	RM Kolín
7	1988	S. 17	27	D jáma I	Br	–	–	x	157	–	RM Kolín
8	1988	S. 17	27	D jáma I	Au	5	10	89,57 g	–	kostra K14	RM Kolín
9	2002	S. 12C	298	E povrch	Au	2	–	10,6 g	–	–	RM Kolín
10	2003	ppč. 1160	1	B povrch	Au	19	–	102,0 g	–	–	RM Kolín
Celkem				celkem Au: 95		85	10	569,94 g	180	2–3 ? nád.	

Tab. 3. Velim, Skalka 1885–2003, základní přehled deseti depotů

střediska na obchodní trase nedaleko velké řeky. Jeho obyvatelé mohli výhodně získávat zlatou surovinu (Čáslavsko), na místě ji zpracovávat a přinejmenším v době ohrožení také tezaurovat. Je zřejmé, že ne všechny soubory cenných předmětů, které se zde v době ohrožení nacházely, byly útočníky uloupeny a odneseny jako válečná kořist.

PRAMENY A LITERATURA

- Dvořák, F. 1936: Pravěk Kolínska a Kouřimska. Soupis archaeologicalých památek Kolínska a Kouřimska. Kolín.
- Felcman, J. 1910–1912: Hromadný nález v katastru Nová Ves u Velimi, Památky archeologické 24, 375–382, tab. XIX.
- Harding, A. 2007: The excavations of 1992–95. In: A. Harding – R. Šumberová – Ch. Knüsel – A. Outram, Velim. Violence and death in Bronze Age Bohemia. The results of field work 1992–95, with consideration of perimortem trauma and deposition in the Bronze Age. With contributions by C. Palmer, S. Knight, D. Dungworth, R. Shiel. Prague, 18–50.
- Hásek, I. 1981: Třetí nález zlatých svítků z velimské Skalky. In: Praehistorica 8, Varia archaeologica 2. Praha, 115–117.
- Hellich, J. 1885: dopisy 1885–86, registratura NM, karton 33, Archiv NM Praha.
- Hellich, J. 1913: Poklady předvěkého zlata z Poděbradska, Památky archeologické 25, 27–36, 67–79, tab. I–VI.
- Hrala, J. 1997: Gold der mittleren Bronzezeit und Urnenfelderzeit. Böhmen. In: G. Lehrberger – J. Fridrich – R. Gebhard – J. Hrala (edd.), Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren. Herkunft – Technologie – Funde I, II. Památky archeologické – Supplementum 7. Praha, 169–189, 192–194, 485–509, Taf. 21–45.
- Hrala, J. 2000: VII. Metal artefacts and artefacts of other materials. In: J. Hrala – R. Šumberová – M. Vávra, Velim. A Bronze Age fortified site in Bohemia. With contributions by A. F. Harding, M. Dočkalová, M. Roblíčková, M. Gojda, A. Majer. Praha, 219–256, 282–285.
- Hrala, J. – Vávra, M. 2000: II. The history of the site. In: J. Hrala – R. Šumberová – M. Vávra, Velim. A Bronze Age fortified site in Bohemia. With contributions by A. F. Harding, M. Dočkalová, M. Roblíčková, M. Gojda, A. Majer. Praha, 9–12, 274–275.
- Jiráň, L. ed. 2008: Archeologie pravěkých Čech 5. Doba bronzová. Praha.
- Knüsel, Ch. – Outram, A. – Knight, S. 2007: A comparison of human and animal deposition at Velim-Skalka through an integrated approach. In: A. Harding – R. Šumberová – Ch. Knüsel – A. Outram, Velim. Violence and death in Bronze Age Bohemia. The results of field work 1992–95, with consideration of perimortem trauma and deposition in the Bronze Age. With contributions by C. Palmer, S. Knight, D. Dungworth, R. Shiel. Prague, 97–136.

- Majer, A. 2000: Geodetical survey, aerial photogrammetry and geophysical prospection at Velim. In: J. Hrala – R. Šumberová – M. Vávra, Velim. A Bronze Age fortified site in Bohemia. With contributions by A. F. Harding, M. Dočkalová, M. Roblíčková, M. Gojda, A. Majer. Praha, 337–346.
- Spurný, V. 1972: Protolužický náleзовý horizont na Moravě a otázka počátků lužické kultury v našich zemích, Časopis Moravského muzea 57, 41–50.
- Šumberová, R. – Harding, A. 2007: The finds. In: A. Harding – R. Šumberová – Ch. Knüsel – A. Outram, Velim. Violence and death in Bronze Age Bohemia. The results of field work 1992–95, with consideration of perimortem trauma and deposition in the Bronze Age. With contributions by C. Palmer, S. Knight, D. Dungworth, R. Shiel. Prague, 53–78.
- Vávra, M. 2000: III. Archaeological features. In: J. Hrala – R. Šumberová – M. Vávra, Velim. A Bronze Age fortified site in Bohemia. With contributions by A. F. Harding, M. Dočkalová, M. Roblíčková, M. Gojda, A. Majer. Praha, 13–40, 275–277.

A CONTRIBUTION TO THE HOARDS FROM VELIM-SKALKA IN THE KOLÍN REGION

Between the years 1885 and 2011, 10 hoards of gold or bronze artefacts dating from the Middle/Late Bronze Age were discovered on the hill of Skalka near Velim (Kolín District). The rescue excavations carried out in the years 1984–2011 yielded hoards nos. 4–10. This paper is focused on an overview of find circumstances of older assemblages and describes the latest and so far unpublished hoards nos. 9 and 10 in detail.

The surface of earlier defunct ditches A+B was overlapped with later destruction layers. Collective finds occurred in them in three cases (gold coils: 4th, 10th hoard, and in addition also isolated coil 4a; bronze objects and decorations: 5th hoard). Four assemblages come from the destruction of the late fortification (gold coils: 1st, 8th and 9th hoard; bronze decorations: 7th hoard). In the case of the remaining assemblages, detailed information is either unavailable or dubious (2nd, 3rd and 6th hoard). The second hoard was found in a subsoil layer, the 3rd hoard might have lain next to a human skeleton, and in the case of the 6th hoard, we do not know whether it comes from a layer or from a storage pit. All these hoards belong to the late destruction horizon (Bz C/D).

The relative frequency of gold coils in seven hoards out of the ten collective finds from Velim-Skalka is proof of the wealth of the local fortified production centre, situated on a commercial route and close to a large river. Its inhabitants could easily obtain gold raw material, process it locally, and, at least at the time of its deposition, also hoard it. We regard these gold coils as semi-finished products and the spiral tubes from hoard no. 8, which was found under the palm of a skeleton's hand, as personal belongings of a woman killed in a violent conflict. It is obvious that not all collections of precious objects, which were present at Velim-Skalka in time of danger, became booty after its sacking.

Fig. 1. Velim, hill of Skalka: A – construction site area with results of test excavations in the years 1984–2011; B, C – former sand pits; D – undamaged part of the hill with results of geophysical measurements; E – quarries on the top of the hill 1–3: approximate location of older hoards nos. 1–3

Fig. 2. Last remains of a rampart on the edge of the quarry. Sketch from 1885 by J. Hellich, who at that time thought it was a barrow

Fig. 3. Construction site from the years 1984–2011. Overall reconstruction of the fortification. The late phase with ditches H–E and D–C is highlighted. Red: human skeletons, orange: hoards 4–10

Fig. 4. Reconstruction of the western gate of the inner fortification, the late phase with hoards 7+8 in pit 1 next to the passage across ditch D

Fig. 5. Ditch D, pit 1, N profile of section 1 with skeletons K14+K16 and hoards 7+8

Fig. 6. Ditch D, pit 1, find situation at the level of human skeletons K14–K16, K22–K24 in the S part of the pit

Fig. 7. Surface of ditch B with a concentration of finds (human bones, larger potsherds) and with hoard no. 4 viewed from the east

Fig. 8. Feature 20 (storage pit) damaged by a trench for an electrical cable and a subsoil layer with sherds situated to the north of the pit

Fig. 9. Surface of ditch E (feature 298). Two gold coils from hoard 9

Fig. 10. Hoard 10 from the surface of ditch B (feature 1; 19 gold coils)